

SISTEMATITZACIÓ DE L'EXPERIÈNCIA PILOT ALIMENTACCIÓ

Descripció i aprenentatges
per a una educació en valors
cap a un model agroalimentari
més just i sostenible.
CEIP de Sant Jordi 2008-2009

SISTEMATITZACIÓ DE L'EXPERIÈNCIA PILOT ALIMENTACCIÓ

Descripció i aprenentatges
per a una educació en valors
cap a un model agroalimentari
més just i sostenible.
CEIP de Sant Jordi 2008-2009

realitzada per
Veterinaris sense Fronteres
Delegació de les Illes Balears

Octubre 2011

ÍNDEX

---

1. Presentació	4
2. Context que envolta l'experiència	7
3. Contextualització teòrica de l'organització	9
4. Resum de la reconstrucció històrica de l'experiència	10
5. Aprenentatges	16
6. Recomanacions i conclusions	18
7. Annexes	22

Presentació

Tal i com Oscar Jara explica al seu llibre "Para sistematizar experiencias" la definició de la paraula sistematització, es refereix a la classificació, ordenació, catalogació d'informació, a posar-la dintre un sistema,... Ara bé, quan ens referim a experiències de treball en processos socials el terme s'empra en un sentit més ampli i s'entén també com l'obtenció d'aprenentatges crítics sobre les nostres experiències.

Així doncs parlem d'**Aprendre fent** com una metodologia que valora la pràctica i la pròpia acció col·lectiva com a font de coneixement.

Per definició la sistematització és aquella interpretació crítica d'una o varies experiències que, a partir de la seva reconstrucció i ordenació, descobreix o explicita la lògica del procés viscut en elles: els factors que han intervingut, com es relacionen entre si i perquè ho feren d'aquella manera.

El treball de sistematització comença a partir de la reflexió de la necessitat d'aquesta i dels aprenentatges que en volem extreure. Posteriorment, definim els moments i l'eix que marquen l'evolució de tota la feina de sistematitzar.

Aquesta sistematització s'emmarca dins d'un treball de reflexió per millorar la pràctica d'Educació pel desenvolupament de Veterinaris Sense Fronteres, específicament el treball en l'àmbit de l'educació formal. La nostra pretensió és comprendre millor l'experiència per a poder-ne extreure els aprenentatges i conclusions que ens serviran de base, si més no, en seran part de la base, pel disseny de l'estratègia de l'entitat.

1.1. Experiència i àrees de treball (objecte)

L'Objecte de la sistematització es centra en un projecte d'educació per al desenvolupament realitzat al llarg del curs escolar 2008-2009, realitzat al CEIP de Sant Jordi de Palma de Mallorca i que es deia Alimentació.

L'experiència cobreix des de l'inici: el contacte i l'entrada amb l'escola, com es van definir els objectius, etc, passant per com es va executar i com es va avaluar, tenint en compte els agents que intervenen en el disseny de la proposta, i arribar al final de l'experiència amb l'avaluació. Així doncs, no es tracta tant d'aprofundir en una acció en concret sinó fixar-nos en el desenvolupament de tota l'experiència pilot.

L'inici real de l'experiència, en el moment de la seva definició, és aproximadament abril de 2008, fins a la data d'acabament, setembre 2009.

1.2. Objectius de la sistematització

Per començar ens plantejам aquests objectius:

- Com a VSF, comprendre i millorar la nostra intervenció, per replicar l'experiència, fins i tot iniciar una nova manera de treball amb les escoles, i compartir l'experiència amb

altres entitats. També ens interessa elaborar i acabar de definir la nostra estratègia d'educació pel desenvolupament, específicament en aquest cas en educació formal, que es pugui incloure dintre la nostra política de cooperació, si més no, que els principis d'aquesta també s'hi reflecteixin.

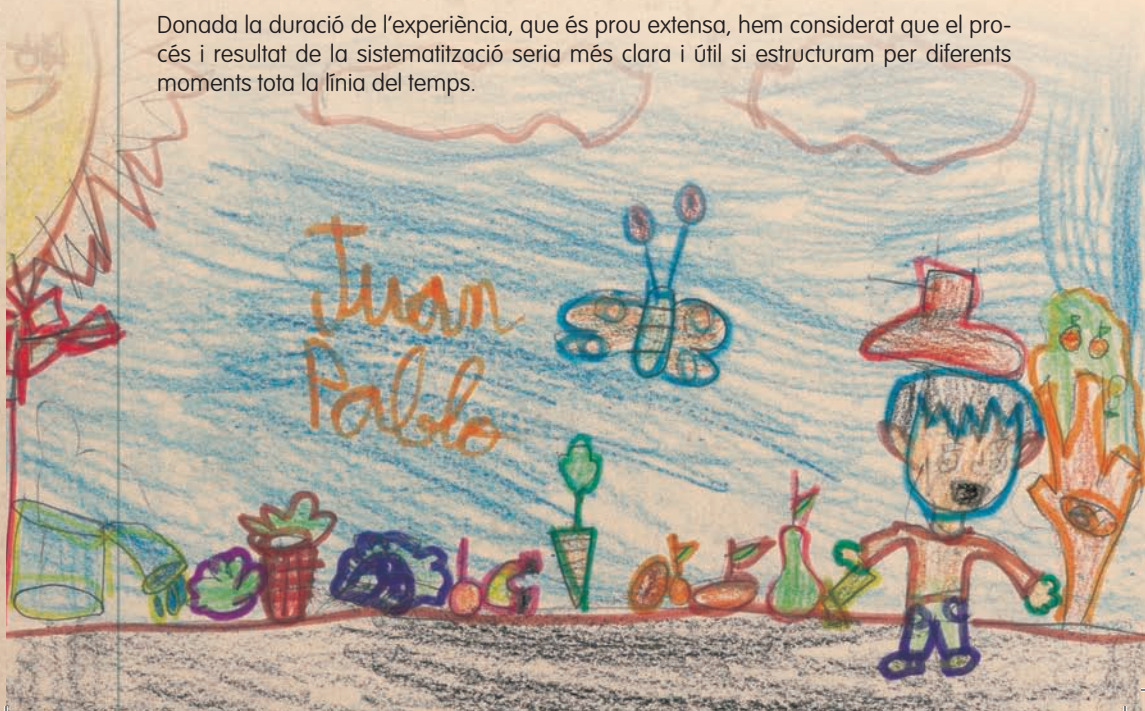
- Confirmar el fet que l'èxit de l'experiència fou en si per la metodologia emprada i no per la conjunció de les situacions. Si més no volem esbrinar les condicions d'èxit.
- De cara a les escoles i equips de mestres, per tenir aprenentatges i eines per poder encabir aquestes iniciatives dintre els seus plans anuals.
- Comptar amb una primera eina de suport per a la proposta i incidència dintre els plans educatius a les nostres administracions.
- En l'àmbit universitari, tenir una eina per iniciar una reflexió teòrica sobre el que ha suposat l'experiència, no només en la part de metodologia sinó en relació als continguts de sobirania alimentària.

En tot cas, aquesta primera tasca de sistematització d'Alimentació ens ha de servir per elaborar unes bases cap a la construcció d'una nova manera de treball, que ens permeti contribuir a un desenvolupament sostenible. Així poder incitar al treball cap a al inclusió dintre dels plans d'estudis d'assignatures relacionades amb l'educació per al desenvolupament.

1.3. Eix o línia d'aprofundiment

Amb l'eix es concreten els aspectes en què ens volem fixar per a dur a terme la sistematització. En aquest cas, ens interessa d'aquesta experiència la **metodologia** que es va seguir en tot el procés.

Donada la duració de l'experiència, que és prou extensa, hem considerat que el procés i resultat de la sistematització seria més clara i útil si estructuram per diferents moments tota la línia del temps.

Així establím els següents moments:

1. Condicions prèvies:

Referit a la situació just abans de realitzar l'experiència. Vendria a ser la trajectòria amb què es compta, les reflexions que es fan fruit d'aquesta experiència i la necessitat institucional identificada d'anar més enllà en el treball d'Educació pel desenvolupament. També la manera com es va identificar la iniciativa i amb qui es va comptar en aquest procés. Aquesta fase va fins el punt en que es comença a dibuixar la iniciativa.

Entre abril i juny de 2008.

2. Entrada al centre.

Aquí explicam el moment i la manera d'arribar al centre, de presentar la proposta. Pensam que condicionà l'execució del projecte, ja que marcà tot el curs escolar en el que es duria a terme l'experiència.

3. Definició dels objectius generals del projecte d'Alimentació, específics del centre i la concreció d'aquests per a cada cicle.

4. Formació de mestres.

Des de la preparació de continguts fins a la valoració de l'activitat.

5. Seguiment i elaboració de materials.

Aquest apartat es centra en el desenvolupament general del projecte, el seguiment que es feia des de coordinació i les activitats que es duen a terme a cada una de les aules. Centrarem una part específica en com es van elaborar els materials i com es van treballar a l'aula, en ser els materials una eina bàsica en una acció d'aquest tipus.

6. Treball amb famílies

Com arriba la informació a les famílies i propostes de treball.

7. Avaluació

Com es va realitzar, qui la va realitzar, i amb quins recursos es va dur a terme l'avaluació, així analitzar la seva utilitat per millorar i extreure aprenentatges sobre aspectes rellevants a l'hora de mesurar l'impacte.

2. Context de l'experiència

Alimentació va ser una experiència pilot d'Educació pel Desenvolupament (EpD en endavant) treballant la problemàtica de l'alimentació i els seus efectes en la salut, el medi ambient i la vida de les persones. Es va realitzar al centre d'educació infantil i primària de Sant Jordi de Palma de Mallorca, amb el suport de la ONGD Veterinaris Sense Fronteres (en endavant VSF) amb la col·laboració de l'equip de claustre del curs 2008-2009.

L'experiència neix del propòsit d'anar més enllà de les accions puntuals que des de VSF s'oferien a les escoles en el marc del seu treball d'EpD.

Fins al moment, el treball en aquest àmbit ha consistit en l'oferta de material pedagògic i activitats concretes com espectacles de títeres, conta contes, etc. que s'oferien a les escoles amb material complementari per treballar a l'aula. En aquesta dinàmica, hi havia poca oportunitat de fer un seguiment continuat a l'aula de les accions que es duïen a terme, de tenir un retorn per part del personal docent de la utilitat, interès, impacte, etc de les activitats i no es mesurava en part l'impacte real d'una activitat puntual.

Així, per dur a terme els objectius marcats en la planificació estratègica actual de VSF en el marc d'educació pel desenvolupament, és a partir d'aquestes accions que es veu necessari oferir un acompanyament més continuat al centre, basat en els seus interessos, capacitats i dinàmiques internes.

Per altra banda, comptem amb les valoracions d'aquestes activitats realitzades fins ara que ens han permès rescatar els aspectes positius que són part del que van ser punt de partida per a la proposta d'Alimentació.

Així doncs el plantejament d'Alimentació es va basar en l'experiència de treball realitzat a l'àmbit formal de moltes comunitats autònomes i dels resultats que d'aquestes se'n desprenen. A més, tot el conjunt de reflexions de les que parteix la idea són molt importants perquè comporten un canvi en el model de treball que VSF duu a terme en aquest àmbit.

Passam a sintetitzar les reflexions i el model de treball que es van transmetre en la configuració de la proposta:

- Es tenia clar que els resultats a obtenir que es cercaven amb el treball amb les escoles era, per una banda, apropar el concepte de sobirania alimentària i propiciar un canvi d'actituds i valors en quan al consum alimentari i la comprensió i anàlisi de les conseqüències pel medi ambient, la salut i la vida de les persones del model alimentari actual. També propiciar una reflexió sobre les causes estructurals de la fam relacionades amb aquest model alimentari.
- Educar sobre la importància de respectar, protegir i garantir el dret a l'alimentació des de la perspectiva dels drets humans i involucrar als mestres en l'aplicació de l'educació per al desenvolupament com a àrea transversal.
- Els mestres no són els únics responsables de la tasca educativa, és obvi. L'educació és cosa de tots i totes, famílies, mestres i agents educatius d'àmbits no formals així com tot allò que ens arriba d'àmbits informals (medis de comunicació, ...).

Hi ha multiplicitat d'agents que participen en la tasca d'educar i en concret en l'EpD ens referim per una banda a les institucions públiques, en quan a la seva participació en els plans de formació, i per altre banda a mitjans de comunicació i ONGDs o entitats que orienten les seves accions per a treballar dintre aquest marc. Llavors és on la nostra entitat entén i assumeix aquesta responsabilitat educativa.

- Tenim la convicció que més enllà del currículum de les escoles, (dels continguts mínims a assolir curs a curs) la metodologia és molt important: s'ha de potenciar la transversalització dels continguts que es treballen des de la EpD, i a ser possible inserir-ho dintre el propi currículum de l'escola, com a via d'entrada. Encara que és cert que la publicació de documents i la realització de recursos didàctics condicionen en gran mesura la manera de treballar dintre l'aula.
- Valorem com a clau el benefici del treball en xarxa, de cara als infants, ja que optimitza recursos, a més de generar una sinergia cap a una manera de treballar i transmetre coneixement.
- La comunitat escolar, en si mateixa, es pot concebre com espai de transmissió de valors a llarg termini però no només amb els infants, sinó que hem de tenir present la repercussió que el que allà s'hi organitzi pot arribar a tenir de cara a la societat, començant pels pares i mares i familiars i arribant a la població general.
- Conjunt de reflexions que es transmeten en la publicació Educació per al desenvolupament: una estratègia de cooperació imprescindible. Caib 2006. Autor: CONG de Espanya.

Producte de totes aquestes reflexions, com a agents educatius i com a persones compromeses amb la comunitat i el desenvolupament integral d'aquesta, amb la proposta d'Alimentació ens vam plantejar una manera de treballar conjuntament (VSF i el centre Sant Jordi) l'educació per al desenvolupament a l'escola al llarg d'un període que va més enllà del que normalment solem projectar com a ONG, amb les accions puntuals. Es tractaria, doncs, de passar d'oferir activitats puntuals a les escoles amb materials per treballar a les aules i partir, a treballar amb un acompanyament més proper al centre, al llarg de tot el cicle escolar, a partir de les demandes i interessos del centre i inserint tot el treball dintre del propi pla de centre de l'escola, sense que la feina d'EpD suposés una "càrrega extra" pel centre. Per tant es cercaria "transversalitzar" introduint els continguts d'EpD dins les matèries a partir del currículum ja establert.

La coordinadora del projecte dintre del claustre al llarg del curs 2008-2009 va ser Miquela Vidal, mestra de primer cicle del CEIP de Sant Jordi, la responsable de l'execució del projecte va ser Maria Perelló, coordinadora d'activitats de VSF a les IB. Totes dues es reuniren de manera regular al llarg de tot el curs escolar per tal de poder anar planificant i avaluant les accions que anirien desenvolupant-se en el transcurs del projecte.

També realitzen aquesta sistematització de manera conjunta, al llarg de l'any 2011.

Per l'altre banda també participaren del projecte pilot, Catalina Ramis, assessora del CEP de Palma, l'Equip directiu de l'escola i tot el claustre del curs escolar 2008-2009 (veure annexe llistat del claustre), a més la col·laboració per part de l'Amipa de l'escola.

3. Contextualització teòrica de l'organització

L'objectiu general de VSF és la de promoure des de la cooperació un model rural just a favor de la Sobirania alimentària, com a proposta que dignifiqui la vida pagesa i garanteixi la sostenibilitat ambiental, social i cultural del dret a l'alimentació per a tota la població mundial.

Es concreta a partir dels objectius específics que són:

- Afavorir una estratègia productiva agroecològica, que comprèn la producció, transformació, distribució, comercialització i el consum dels aliments, mantenint tot el procés en mans dels pagesos i pageses..
- Donar suport a les organitzacions pageses en els seus processos d'estructuració i aliança per al desenvolupament de la Sobirania Alimentària.
- Reclamar i donar suport a l'accés de les comunitats pageses als recursos de producció (aigua, terra i biodiversitat), defensant les polítiques agràries, pesqueres i forestals que donin suport a l'agricultura familiar i comunitària.
- Evidenciar i valorar el treball de les dones pageses en els diferents àmbits (familiar, social i agrari) treballant en favor de l'eliminació dels mecanismes que perpetuen les situacions de desigualtat entre homes i dones, de manera que s'elimini qualsevol tipus d'opressió i discriminació contra la dona.
- Generar consciència crítica i activisme en favor de la Sobirania Alimentària mitjançant la recerca, la comunicació, l'educació i la formació.

Dintre la planificació estratègica 2011-2015 s'inclou una primera definició d'educació per al desenvolupament que entenem i treballam des de l'entitat.

Entenem Epd com un procés continu, educatiu i participatiu, generat en els àmbits formal, no formal i informal, que pretén aconseguir que la ciutadania es mostri activa i solidària, amb una consciència crítica i constructiva, per a una transformació integral de la societat cap a un desenvolupament humà sostenible. Per aconseguir-ho aporta eines per a la crítica: estratègies, procediments i fonts per a la informació alternativa, genera xarxes i aliances amb les mateixes inquietuds per tal d'establir aliances estratègiques. A més té en compte la perspectiva de gènere, atenent les necessitats diferenciades de dones i homes i les relacions de poder que s'estableixen entre ambdós. Parteix d'una anàlisi econòmica i social de la realitat, reconeixent la pobresa, i cultural, prenent consciència que alguns dels nostres hàbits de vida quotidians generen desigualtat i per tant sostenen el sistema injust global.

4. Resum de la reconstrucció històrica de l'experiència

El projecte "**Alimentació: Projecte educatiu per apropar la sobirania alimentària a la comunitat escolar**" que aquí sistematitzam cercava sensibilitzar sobre el concepte de Sobirania Alimentària a nins i nines de 3 a 12 anys i als seus mestres emprant eines específiques per a cada grup, de manera que es puguin comprendre les situacions que generen al voltant de l'alimentació i, propiciant un canvi de valors i actituds.

Per una banda es van desenvolupar activitats sobre el tema dins de treball curricular del centre, elaborant materials i amb l'acompanyament proper al personal docent per part de VSF; per l'altra es va oferir un curs de formació / sensibilització als i les mestres per poder dur a terme el projecte dins del centre i acostar-los també a la temàtica. I finalment, també es van dur a terme activitats amb pares i mares a través de l'AMIPA.

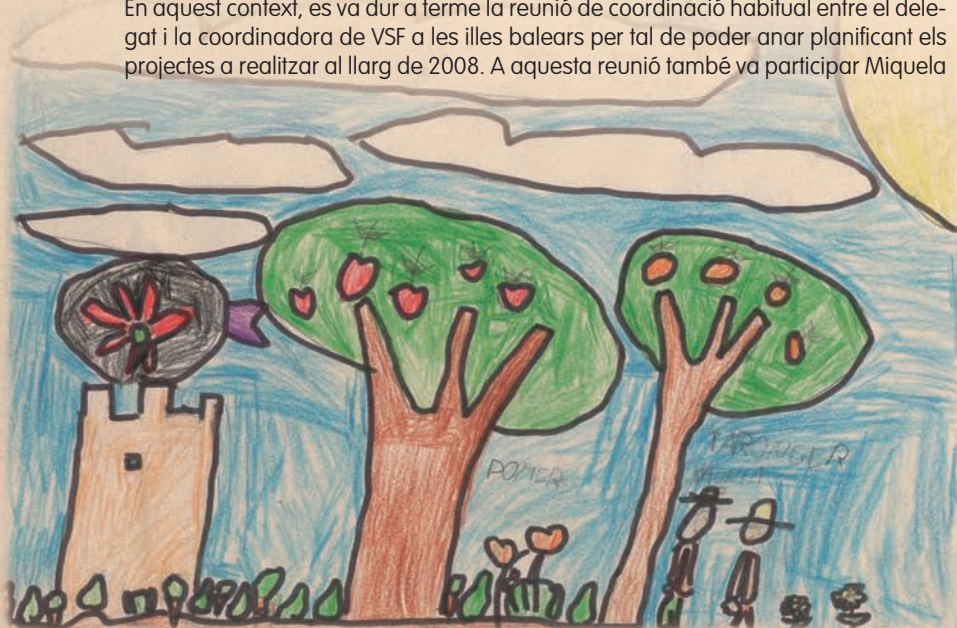
Veure annexe "Fitxa Resum del projecte pilot Alimentació" per veure els continguts que es van treballar a cada cicle.

A continuació fem una descripció i un resum de la reconstrucció històrica, centrant-nos en els moments definits en l'eix. D'aquesta manera, en els apartats posteriors podrem extreure aprenentatges i conclusions així com propostes de millora.

1. Condicions prèvies

Com hem senyalat, hi havia un bagatge previ de treball en EpD per part de Veterinaris Sense Fronteres i una necessitat identificada d'anar conduint el treball d'EpD de l'entitat cap a processos més continuats amb les centres educatius superant el model d'activitats puntuals.

En aquest context, es va dur a terme la reunió de coordinació habitual entre el delegat i la coordinadora de VSF a les illes balears per tal de poder anar planificant els projectes a realitzar al llarg de 2008. A aquesta reunió també va participar Miquela

Vidal, voluntària de VSF, i mestra a l'escola Sant Jordi, amb qui VSF ja havia estat treballant anteriorment.

En el plantejament de possibles propostes a treballar, una de les màximes que es tenia present, era poder fer arribar al màxim de població el concepte de la Sobirania Alimentària.

Amb aquesta premissa, Miquela Vidal, amb l'experiència i coneixement de la dinàmica interna dels centres educatius i el seu compromís amb l'EpD i la sobirania alimentària que li donen la seva doble condició de mestra i voluntària de VSF, va suggerir de poder incloure als propers projectes de VSF activitats a les escoles com a espais de difusió i sensibilització, i d'aquí va sorgir la proposta de treballar el concepte de la SA al llarg de tot un curs escolar. Anar més enllà de la proposta puntual d'activitats i tallers, implicar molt més la comunitat escolar i fer d'aquestes activitats una acció perdurable en el temps. Com a mínim un curs escolar, però amb la projecció de que l'escola continués executant les activitats quan la nostra entitat ja hagués finalitzat.

Aquests objectius i la manera com es volien dur a terme estaven molt clars des de la identificació de la proposta.

Per portar a terme aquesta proposta un cop definida, es va presentar al CEP de Palma (Centre de Formació al Professorat) per tal de comptar amb el seu suport en la formació i el desenvolupament en general del projecte. El CEP va designar una persona tècnica per recolzar el projecte.

2. Entrada al centre.

En concret arribarem al centre en el darrer claustre del curs escolar anterior, per tal de proposar la iniciativa i que aquesta es pogués considerar en iniciar el curs escolar en que es va dur a terme el projecte, tenint present la temàtica a treballar.

La reunió de presentació al claustre es va fer conjuntament amb Miquela Vidal, mestra compromesa amb el projecte des dels inicis. A més a l'hora de presentar la iniciativa ja es comptava amb el suport institucional del CEP, fet que generà una disposició per part del claustre diferent a si entra una entitat "en solitari" sense conèixer ni tenir cap contacte previ.

Al llarg del mateix claustre es va obrir un debat entorn a la possibilitat de participar i el resultat va ser positiu, fent-ho constar a l'acta. El compromís de participació ja era un fet i es concretà la propera reunió al setembre de 2008.

3. Definició dels objectius generals del projecte d'Alimentació, específics del centre, i més concrets per a cada cicle.

Si bé la iniciativa ja comptava amb uns objectius generals de la totalitat i teníem clars quins eren els propòsits, es va treballar juntament amb el claustre l'especificitat d'aquests, a més de concretar-ho en cada un dels nivells.

Paríem d'una proposta inicial treballada conjuntament amb la coordinadora del projecte a l'escola (Miquela Vidal). Així ens limitàvem a adquirir uns coneixements apropiats per a cada una de les edats amb la intenció a curt i llarg termini, però sobretot amb la idea de que la feina continués quan nosaltres com a entitat ja no hi fóssim. (s'adjunten les fitxes que ens serviren de referència amb la delimitació de temes concrets a treballar)

Per establir aquests objectius més específics es feren reunions amb les coordinadores dels diferents cicles establint així els continguts més adequats a cada edat relacionats amb els objectius que es volien treballar.

4. Formació i preparació de continguts.

Es varen dur a terme un total de sis hores de formació al professorat, en el format de ponència. Es dividí en dues parts:

La primera de tres hores de duració, tenia com a objectiu acostar als mestres al concepte de Sobirania Alimentària, entesa des dels seus inicis com a proposta per part de la Via Campesina¹ i emmarcada dintre la globalitat del món. Una vegada explicat el concepte i l'entramat mundial envers aquesta temàtica, vàrem dur el concepte a la realitat de Mallorca, per tal de conèixer de primera ma, com es pot treballar des del nostre quotidià. Tant la primera com la segona part, era una formació dirigida als mestres, a augmentar el seus coneixements del tema, i no tant enfocat a com treballar-ho a l'aula.

Per a realitzar la ponència vàrem comptar amb dos membres voluntaris de VSF, Sònia Resina, voluntària i vocal de la junta directiva de VSF, i Miquel Torrens voluntari i responsable d'incidència política a VSF de les Illes Balears.

Els continguts els prepararen ells individualment amb les premisses que fossin molt clars, que no s'emprés una terminologia molt tècnica ja que la ponència anava dirigida a un col·lectiu no necessàriament entès en la temàtica. També es donà la premissa a cada una d'ells sobre quin havia de ser l'abast de la seva ponència. La primera presentava el concepte des d'una visió més àmplia, i el segon ho feia des de la particularitat de les illes.

En acabar aquestes dues sessions es va realitzar l'avaluació per escrit amb resultats força bons.

En una segona part es va oferir la ponència sobre educació per al desenvolupament que la va realitzar Antònia Abraham, pedagoga, professora associada a la UIB i experta en dinàmica de grups.

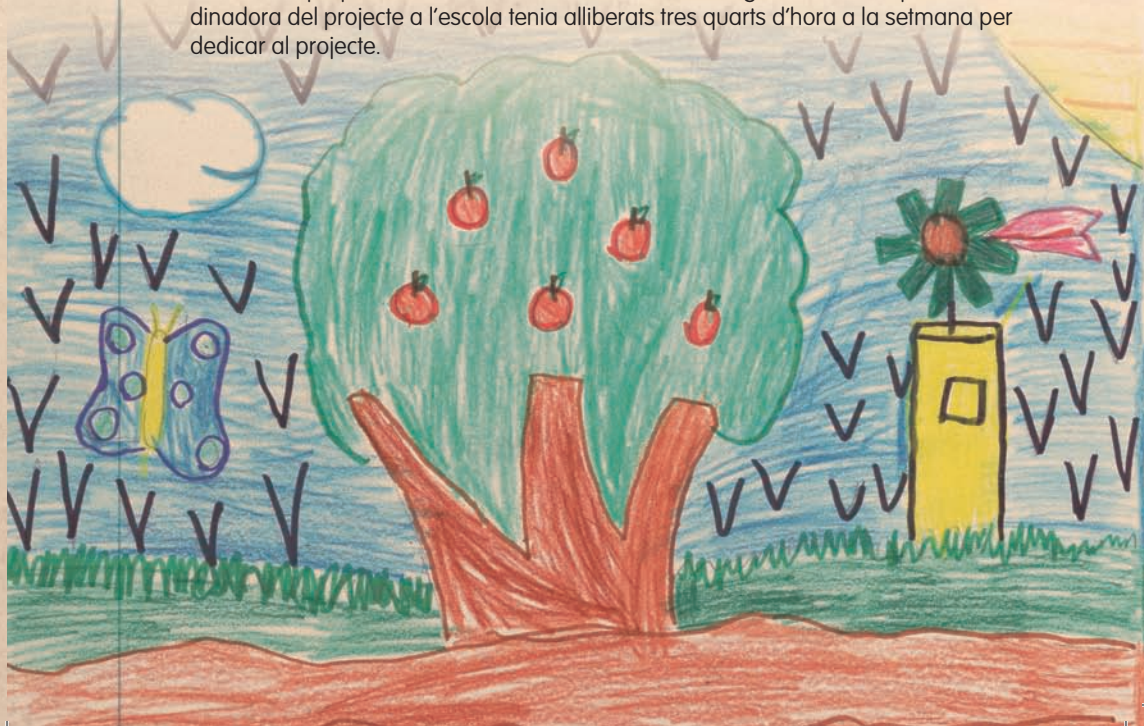
També va tenir una duració de 3 hores, de les que una i mitja es destinà a la part més teòrica sobre el concepte d'EpD. Per a la preparació de la ponència es van realitzar dues reunions en les que es facilità material elaborat per l'entitat, i també una publicació que defineix de manera clara el concepte i sobre la que està basada la idea del projecte Alimentació. L'altre hora i mitja, va consistir en l'elaboració de continguts ja per treballar a cada nivell dins les aules, es van facilitar els objectius generals i específics i es creà una fitxa per a que fos acabada d'emplenar per part de l'equip de mestres del claustre. (s'adjunta el model i la proposta de treball delimitada per cada cicle)

La intenció de la ponència era poder coordinar els continguts que es treballarien a cada cicle a fi de focalitzar els aprenentatges per arribar al concepte de la sobirania alimentària des d'un coneixement adaptat als seus nivells.

La ponència es finalitzava amb la posada en comú dels continguts pensats per a cada cicle per tal que d'aquell claustre en sortissin les idees claus per a treballar al llarg dels tres trimestres.

5. Seguiment i elaboració de material

Al llarg de tot el projecte es varen dur a terme reunions setmanals amb la coordinadora del projecte a l'escola. Va facilitar la feina de seguiment, el fet que la coordinadora del projecte a l'escola tenia alliberats tres quarts d'hora a la setmana per dedicar al projecte.

També es realitzaven reunions de coordinació amb el cicle infantil per a comentar dubtes, suggerir idees, proposar activitats, i fer el seguiment de les que es duïen a terme.

A més amb la resta de cicles per fer una recollida d'informació sobre les activitats dutes a terme fins aleshores. També s'adjunta una fitxa tipus per a facilitar aquest recollida.

Cada cicle elaborava el seu material específic, ja sia de creació pròpia o bé a partir de material i recursos existents. El que està clar és que treballaven en aquest sentit de manera independent i autònoma.

Amb el claustre no es participava com a entitat, però sí que la coordinadora n'era part activa, òbviament. Les hores destinades al projecte dintre aquest espai eren per a la coordinació d'activitats i a més per generar debat envers la temàtica.

6. Treball amb famílies

A l'inici de curs els pares i mares rebien informació sobre l'execució del projecte. Miquela i la directora participaren a totes les reunions que es realitzaren explicant la proposta.

També les mares i pares rebien informació a través dels actes conjunts de l'escola.

Per tal de donar cobertura a la totalitat del projecte, sobretot pel que fa a població destinatària, es va treballar conjuntament amb l'associació de pares i mares del centre. Es varen dur a terme reunions amb la finalitat d'organitzar algun acte. En aquest cas es va fer un taller informatiu sobre el concepte de sobirania alimentària que els infants treballaven a l'aula i sobre possibles maneres d'actuar com a particular i famílies.

De manera conjunta es va poder organitzar l'esdeveniment, i es varen tenir en compte algunes consideracions que per part de la pròpia amipa es varen fer, tot coneixent el perfil dels pares i mares. Es comptà amb el seu suport per a complementar la xerrada, amb un servei de guarderia, necessària per a facilitar l'assistència de les famílies, i amb la gestió per a la cessió de l'espai que va ser el local parroquial situat al costat de l'escola, lloc on es duen a terme altres activitats organitzades per aquesta associació. Es va elaborar una nota per a fer l'avis i també es confeccionà un obsequi per a totes les assistents.

L'associació de mares i pares comptava amb una estructura directiva d'uns 15 pares i mares dels que participaven més activament al voltant de cinc o sis membres.

7. Avaluació

Es van dur a terme tres tipus d'avaluacions, realitzades per diferents agents.

Per una banda la nostra pròpia avaluació que inclou mestres i alumnat, que buscava saber l'assoliment de coneixements i en alguna mesura canvis d'actituds. Es van fer a través d'enquestes passades tant al professorat com a l'alumnat.

Per una altre banda l'avaluació que va dur a terme el CEP per a poder concedir els crèdits de la formació, i per tant va ser centrada en aquesta.

En darrer lloc van dur a terme una avaluació externa encomanada per part del finançador, a mode de supervisió i valoració del grau de compliment dels objectius i resultats plantejats en la proposta presentada. Aquesta darrera ens serví sobretot per a poder contrastar la nostra i per a constatar l'èxit del projecte, des d'una visió externa a la pròpia entitat.

Les avaluacions realitzades al professorat per part de la nostra entitat estaven relacionades amb les penònies en el curs de formació, la primera a partir d'una valoració per escrit per part de cada un dels mestres i la segona amb una valoració general per part de tot el claustre i realitzada de manera verbal. L'avaluació final la realitzarem conjuntament amb el CEP. Aquesta s'estructurà en tres parts i es va fer part per escrit i de manera individual i part a mode d'entrevista amb cada un dels equips dels cicles.

Amb aquesta avaluació es va poder saber el grau de satisfacció del claustre en quan a continguts (la seva utilitat, si eren innovadors, si eren adequats a la funció docent, interessants), si amb l'activitat s'havia millorat en quant a coneixements, actituds, metodologia, competència docent, i valorar el desenvolupament i organització de l'activitat. Els resultats en general van ser prou bons sobretot pel que fa a la proposta de treballar Sobirania alimentària.

5. Aprenentatges

Valoram com a clau el benefici del treball en xarxa, de cara als infants, ja que optimitza recursos, a més de generar sinergia cap a una manera de treballar i construir coneixement. Com més implicació de diferents agents hi ha més vàlida serà una proposta. Hem de treballar per a impulsar la participació de mestres, pares i mares i administració pública en el plantejament de propostes, en la definició d'objectius, etc.

La comunitat escolar, per si mateixa, és un espai de transmissió de valors però no només amb els infants, sinó que hem de tenir present la repercussió que el que allà s'hi organitzi pot tenir de cara a la societat, començant per mares i pares, familiars, i arribant a la població en general. Aquest és l'efecte multiplicador de les accions que es desenvolupen als centres educatius.

Hem valorat de manera positiva el poder treballar conjuntament l'educació per al desenvolupament a l'escola al llarg d'un període que va més enllà del que normalment solem proposar com a ONG, amb les accions puntuals. Anar més enllà va suposar una implicació major de la comunitat escolar i va fer d'aquestes activitats, accions perdurables en el temps. Poder donar continuïtat a la iniciativa, treballar amb un marge de temps superior permetria sens dubte millorar la nostra intervenció així com elaborar un producte a mode de recurs per treballar a l'escola, creat a partir de la intervenció directe.

Alimentació ens ha de servir per elaborar unes bases cap a la construcció d'una nova manera de treballar que ens permeti contribuir a un desenvolupament sostenible. Així poder incitar al treball cap a la inclusió dintre els plans d'estudis d'assignatures relacionades amb l'educació per al desenvolupament.

La formació ha de ser eminentment pràctica amb un resultat concret que després el professorat pugui aplicar a l'aula. Una formació prèvia a qualsevol acció que es desenvolupi al centre, i a més amb una metodologia que afavoreixi la participació. Millor si es pot inserir dintre els propis espais de coordinació ja que assegures la participació de la totalitat del claustre. Va ser clau poder consensuar entre tots les línies de treball que marcarien les accions a tots els cursos, al llarg de tot el curs escolar.

És fonamental reforçar els processos d'avaluació, valoració i sistematització dels projectes, propostes i iniciatives que es duiguin a terme per a que serveixi de referència per a futures accions que s'han d'elaborar. Han de partir d'aquests aprenentatges.

Sent fonamental dissenyar un sistema d'avaluació i sistematització comú de totes les propostes d'EpD.

El qui coordina el projecte dintre l'escola, és una persona clau per a la inclusió del projecte. És fonamental que hi cregui, entengui i a més dintre del claustre ajudarà el fet que tingui una trajectòria en projectes de característiques semblants i un reconeixement de la seva tasca.

Poder tenir la oportunitat de compartir un curs escolar, juntament amb un equip de mestres sempre obert i disposat a la col·laboració, per a nosaltres ja és d'entrada un gran èxit. El nostre gran aprenentatge es haver-nos pogut apropar a la realitat del dia a dia d'un curs escolar. Va ser una proposta atrevida i diferent que ens va aportar molt més del que havíem pensat en un principi.

Per el desenvolupament de propostes d'epd a l'àmbit formal és necessari contar amb aquest major coneixement de la realitat educativa: de com funcionen els centres a l'intern (des d'organització fins a metodologies de treball), necessitats del professorat i alumnat, etc. D'aquesta manera es pot plantejar una proposta que tingui la metodologia i continguts de treball ja coneguts pel centre.

Per complementar i millorar la nostra actuació dintre de l'escola hem de saber definir bé, no només quins valors es volen treballar, sinó quines competències i aprenentatges es volen desenvolupar amb el treball i fer-ho amb els mestres, per cicles: parlar d'objectius d'aprenentatge i de competències.

Com entitat hem de continuar treballant amb una proposta de materials educatius, apropiats a cada una de les edats, amb continguts que parlin de la sobirania alimentària i educació en valors. Així les escoles tenen un material que pot servir de motivació inicial a l'hora de crear-ne de nous.

6. Recomanacions i conclusions

1. Condicions prèvies

- 1.1. Importància d'avaluar i aprendre d'experiències prèvies a l'hora de plantejar la proposta. Partim de la base que s'han dut a terme activitats d'epd dintre l'àmbit formal d'ençà l'any 2000, a nivell d'entitat, pel que aquestes accions i sobretot els seus resultats són factors determinants en les condicions prèvies de qualsevol projecte que es formuli dintre el mateix àmbit. A més es compta amb la valoració dels materials que es fan servir i dels resultats en la seva execució. D'això se'n recull un previ per a arribar a formular el que va ser Alimentació.
- 1.2. Contar amb la participació de les persones objectiu de la proposta. (en aquest cas mestres). En els inicis del projecte, en l'ideari, podríem dir, es compta amb la participació en aquests cas, d'una mestra pel que les accions a planificar s'apropen molt més a les necessitats i a la realitat dels centres.
- 1.3. En la proposta que es construeixi conjuntament, és important tenir clar l'objectiu final, els resultats que es volen aconseguir i l'estratègia que es vol fer servir per aconseguir-los. I que totes les persones involucrades "hi creguin" i "estiguin alineats" al voltant d'aquests objectius.
- 1.4. Partir de la realitat i diversitat en quan a perfils i sensibilitats del claustre, així com dels diferents rols dintre d'aquest. A més en cada centre es compta amb diferents grups de treball, que s'anomenen comissions. El projecte es pot encabir o bé dintre d'aquestes comissions (normalment la de medi ambient o bé la de solidaritat), o també es pot centralitzar en una persona qui coordinarà el projecte en el dia a dia del centre i amb qui treballarem de manera més regular. Ara bé el perfil d'aquesta persona determina l'èxit de la proposta i la inclusió en la resta d'activitats que realitza el centre. Ha de ser una persona amb una sensibilitat per treballar aquests temes, i sobretot tenir un cert lideratge dintre el claustre. En ocasions pot assumir-ho la pròpia junta directiva donades les funcions.

En quan a la totalitat de professionals val la pensa tenir en compte que partim de diferents realitats i sensibilitats, amb una formació més o menys comú, però amb diferents metodologies de feina dintre les aules. La realitat i perfils són molt diversos. Ara bé, l'escola també sol regir-se per una projecte de centre, on es defineixen els trets bàsics de l'escola i la seva proposta educativa així com la metodologia per la que aposta. Cal conèixer-la amb la intenció de poder ajustar la nostra oferta a la seva realitat. De manera reiterada comentam que s'ha de tenir en compte la varietat i riquesa de trajectòries i vivències que es donen dintre dels claustres.

2. Entrada al centre

- 2.1. Els inicis de la proposta venen marcats per un acompanyament d'una institució com és el CEP (Centre de Professorat) qui dóna a la iniciativa un impuls important. Es formula baix una estructura coneguda i utilitzada per part dels mestres (formació en centres) pel que facilita la instauració del projecte a l'escola i en concret al claustre. A més, per ser una activitat reconeguda per part d'aquesta contempla l'adquisició de crèdits, que suposa se'ns dubte un al·licient més per part dels professionals.
- 2.2. Decidir el moment d'entrada al centre també fou clau ja que es presentà la proposta en finalitzar el curs escolar per a tenir-ho en compte en la planificació del curs vinent. Aleshores un cop acceptada la proposta, ja en iniciar el proper curs escolar, es tenia present i es planificà des del primer dia.
- 2.3. És necessari establir mecanismes clars de coordinació i seguiment, ja que en moltes ocasions no és possible fer elecció de la persona que coordinarà el projecte dintre l'escola ja que és la pròpia escola que assigna a una persona i/o comissió per a dur a terme la coordinació dels projectes.

3. Definició objectius i continguts:

- 3.1. Delimitar un aprenentatge, uns continguts generals, una temàtica concreta. Sobretot un aprenentatge per a cada una de les edats. Això suposa una facilitació en quan a la sistematització, ja que cada curs pot proposar-se arribar a aquest coneixement. Llavors l'objectiu últim és que els infants a mesura que creixen i van passant d'un curs a l'altre també augmentin els seus coneixements entorn al concepte de la sobirania alimentària.
- 3.2. Determinar d'entrada una temporalització de manera conjunta amb l'equip directiu i l'assessorament del CEP permet plantejar un pla de treball en el que s'hi incloguin des d'un principi les accions a realitzar al llarg de tot el curs escolar.

4. Formació

- 4.1. La formació per a mestres és important realitzar-la al principi, per tenir el concepte clar, per a poder consensuar entre tots i totes les propostes a realitzar i que tothom conegui la totalitat de l'abast del projecte. El més interessant és poder incloure aquesta formació dintre els propis espais de reunió i coordinació que tenen a l'escola.
- 4.2. Molt important dedicar temps dintre la formació a la part pràctica dels continguts per a poder consensuar entre totes les línies de treball que marcaran les accions al llarg de l'any.

5. Seguiment i elaboració de material

- 5.1. La iniciativa passa necessàriament per tenir una constància en les trobades de coordinació. Cal destinar unes hores setmanals, o quinzenals per a reunions i seguiment. (visites a l'escola).
- 5.2. Poder registrar la informació i les activitats que es van realitzant esdevé una tasca necessària sobretot de cara a facilitar recursos per a altres centres. S'ha de fer una anàlisi sobre aquest moment i reforçar el seguiment de la resta de cicles i mestres. S'han de facilitar eines per a poder fer aquesta feina, ja que generalment no es disposa de temps per a poder fer aquesta tasca a les escoles.
- 5.3. Cal fer seguiment i acompanyament en els activitats programades a les aules. Amb cada mestre de curs i no solament amb la coordinadora.

S'hauria de concretar el seguiment, definir els continguts i el disseny d'un material base que servís any rere any per iniciar la feina de reflexionar i assolir els objectius específics de cada curs, així com dedicar esforços a complementar i aportar a les propostes didàctiques que fan els mestres al llarg del curs.

6. Treball amb famílies,

- 6.1. Implicar des del principi a les associacions de mares i pares i respectar les seves recomanacions, contant amb els recursos existents que es fan servir de manera habitual.
- 6.2. En cas que s'organitzin activitats que d'entrada suposen una baixa participació, determinar un obsequi per aquelles persones que assisteixen a les xerrades va ser clau per a l'èxit de la convocatòria.

- 6.3. Fer coincidir les activitats que es tenien previstes, amb aquelles que ja s'organitzen de manera habitual, i fins i tot aprofitar el mateix format de les propostes que ja existeixen i funcionen.
- 6.4. Per tal de donar continuïtat al que es realitza dintre de l'aula, es podrien crear eines de treball amb les famílies des de casa. De la mateixa manera que es creen materials per a treballar dintre l'aula, es podrien crear propostes per a treballar dintre les famílies. Llavors la feina dels mestres es veu reforçada. A més s'hauria de poder fer visible aquesta feina de casa dintre l'escola. Crear espais, moments per a permetre aquest intercanvi, d'escola i família.

7. Avaluació

- 7.1. S'ha d'establir una línia de base per a poder avaluar o mesurar els aprenentatges dels infants, així com de la resta de participants al projecte, com són els mestres i mares i pares.
- 7.2. Retorn per part dels mestres. Ha d'haver-hi un feedback amb el col·lectiu de mestres per tal de poder compartir els resultats i que aquests els puguin valorar i aportar de la seva part.

I per anar acabant, les autores d'aquesta publicació, Miquela Vidal i Maria Perelló, volem expressar el nostre agraïment a les persones que creuen en Alimentació com un model de treball basat en l'educació per una societat més justa. També profundament agraïdes a totes i tots els qui abans que nosaltres han fet camí, ens han apropat a aquesta proposta i encara continuen. A Veterinaris sense Fronteres pel seu dia a dia i per la lluita constant en molts indrets del món i a totes i cadascuna de les persones que són i han estat part d'aquesta gran família, perquè des de les seves realitats contribueixen a fer d'aquest món un lloc més humà.

Per fer possible aquesta publicació ens han acompanyat i fet el seguiment Nieves Poyato i Claudia Usuga (CIC Batà), Verónica del Cid (Serjus Guatemala), Maria Lidón Martrat, responsable i coordinadora del projecte Alimentació. Xarxa d'escoles per a un món rural viu (evolució del projecte pilot Alimentació)

Per acabar, volem agrair a totes i cada una de les persones que en algun moment han participat de la iniciativa Alimentació, directa o indirectament, perquè sense elles no hagués estat una realitat.

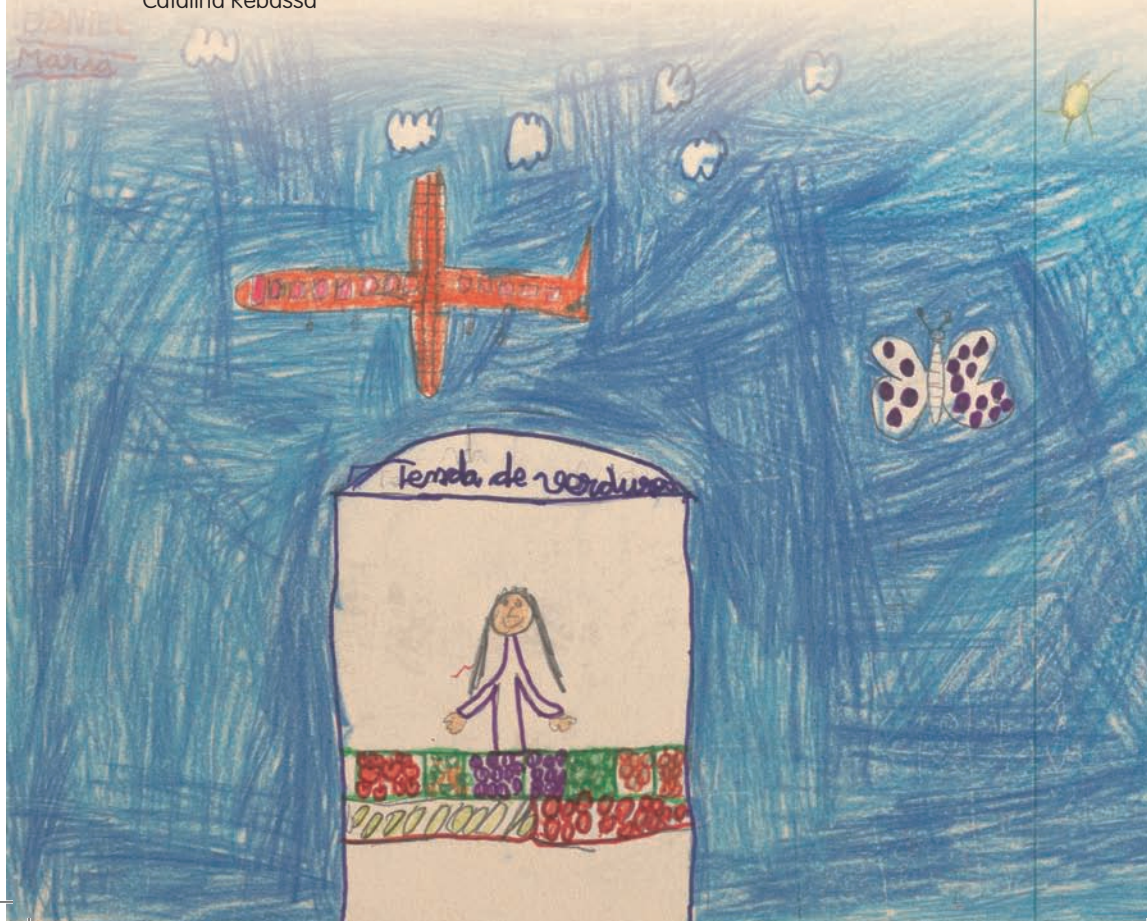
Encoratjar als lectors i lectores d'aquesta publicació, a seguir amb la seva tasca compromesa d'educació per aconseguir una societat conscient, oberta, participativa, crítica, compromesa, i sobretot amb una estimació profunda cap a les persones i el medi natural, amb qui hem de conviure i respectar. Tot per deixar un món millor.

Annexes

Llistat del claustre del cep de sant Jordi del curs escolar 2008-2009

Maria Antònia Petro.	Paqui pastor
Antònia Mulet	Catalina Mora
Bàrbara Nadal	Pere V. Rado
Sonia Divisón	Joana Pol
Pepi Francisco	Antònia Oliver
Miquela Vidal	Sabela Darder
Maria Coloma Gelabert	Diego Tomás
Pilar Rodríguez	Miquel Ballester
Margalida Prieto	Maria Isabel Toledo
Catalina Rebassa	

ALIMENTACCIÓ

OBJECTIU GENERAL

Educar sobre la importància de respectar, protegir i garantir el dret a l'alimentació des de la perspectiva dels drets humans

OBJECTIU ESPECÍFIC

Sensibilitzar sobre el concepte de SA a nins i nines de 3 a 16 anys i als seus mestres emprant eines específiques per a cada grup, per a reflexionar sobre les reivindicacions dels pagesos, propiciant un canvi de valors i actituds.

	SOBIRANIA ALIMENTÀRIA	EPD (valors, actituds...) (propera formació)	AULA
Cicle infantil	Que els infants puguin arribar a entendre el procés dels aliments. De la terra al plat.		
Primer cicle de primària	PRODUCCIÓ Conèixer l'estacionalitat dels aliments (una vegada sabem quin és el procés, coneixeran que cada època de l'any té una producció determinada d'aliments)		
Segon cicle de primària	VENTA I CONSUM Marques dels aliments (la influència de les marques en el producte en si. Utilització de genèrics (iogur, cacau soluble...))		
Tercer cicle de primària	DISTRIBUCIÓ Cost dels aliments Que es produeix a les illes? Que es produeix a fora?		

PROPOSTA DE TREBALL:

ALIMENTACCIÓ: SOBIRANIA ALIMENTÀRIA

DESTINATARIS:

ED. INFANTIL		1ER CICLE PRIMÀRIA		2ON CICLE PRIMÀRIA		3ER CICLE PRIMÀRIA		
P3	P4	P5	1ER	2ON	3ER	4RT	5È	6È

ÀREA DE CONEIXEMENT:

ACTIVITATS A L'AULA

TRIMESTRE	PRIMER	
TRIMESTRE	SEGON	
TRIMESTRE	TERCER	
TEMPORALITZACIÓ (sessions)	ACTIVITAT	HORES (aprox)

RECURSOS (FITXES, SORTIDES, PÀGINES WEB, LLIBRES...)

-

VALORACIÓ, COMENTARIS, RECOMANACIONS

PLA DE FEINA: ALIMENTACIÓ (FC CEIP SANT JORDI)

	DATA	PLA DE FEINA
1	22/09/08 (1 hora)	GRAN GRUP Continguts: • Presentació de la proposta al claustre. • Disseny del projecte definitiu. Coordinadora: Miquela Vidal i Maria Perelló
2	27/10/08 (3 hores)	GRAN GRUP Continguts: La Sobirania alimentària al món (1h). • La Sobirania alimentària a Mallorca" (1h). • Propostes per treballar la sobirania alimentària amb els alumnes i amb els pares i mares del CEIP Sant Jordi (1h). Ponents: Sonia Resina i Miquel Torrens. Material audiovisual: portàtil, canó de projecció i altaveus
3	10/11/08 (2 hores)	TREBALL PER GRUPS/GRAN GRUP Continguts: • Planificació i organització de les activitats a realitzar amb l'alumnat i amb els pares i mares. Coordinadora: Miquela Vidal i Maria Perelló Material:
4	24/11/08 (3 hores)	GRAN GRUP Continguts: • L'Educació pel desenvolupament. • Creació i adaptació de materials didàctics per treballar aquesta temàtica amb l'alumnat Ponent: Antònia Abraham, Llicenciada en pedagogia. Material:
5	12/01/09 (2 hores)	TREBALL PER GRUPS/GRAN GRUP Continguts: • Planificació i organització de les activitats a realitzar amb l'alumnat i amb els pares i mares. • Elaboració/adaptació de materials per treballar amb l'alumnat per etapes i cicles. • Seguiment de les activitats realitzades a l'aula/centre. • Proposta d'activitats i planificació de les jornades culturals. Coordinació: Miquela Vidal i Maria Perelló Material:
	6	26/01/09 (2 hores)
	7	16/02/09 (2 hores)
	8	9/03/09 (1 hores)
	9	16/03/09 (2 hores)
	10	6/04/09 (2 hores)
11	20/04/09 (3 hores)	TREBALL PER GRUPS/GRAN GRUP Continguts: • Planificació i organització de les jornades culturals: "AlimentaCció" Coordinació: Miquela Vidal i Maria Perelló Material:
12	18/05/09 (3 hores)	GRAN GRUP: Continguts: Avaluació de l'activitat. Posada en comú. • Qüestionari d'avaluació de satisfacció del professorat. Coordinadores: Miquela Vidal, Maria Perelló i Catalina Ramis Material: Aula amb una taula gran, Qüestionaris d'avaluació.

Fitxa resum del projecte pilot

ALIMENTACIÓ

Projecte educatiu per apropar el concepte de la sobirania alimentària a la comunitat escolar.

Amb aquest projecte s'ha treballat la temàtica de la Sobirania Alimentària a l'àmbit escolar, provocant la reflexió sobre les causes de la fam i les implicacions del nostre model de producció i consum agroalimentari per als països del Sud.

S'ha apropiat la realitat dels habitants dels països del Sud als més petits i famílies a partir de l'exposició d'alguns dels problemes als quals s'enfronten els pagesos dels països més desfavorits, cercant solucions alternatives basades en la solidaritat i la justícia.

Objectiu general

- Educar sobre la importància de respectar, protegir i garantir el dret a l'alimentació des de la perspectiva dels drets humans.
- Identificar el menjar com a un dret humà.

Objectiu específic

Sensibilitzar sobre el concepte de Sobirania Alimentària a nins i nines de 3 a 12 anys i als seus mestres emprant eines específiques per a cada grup, de manera que es puguin comprendre les situacions que generen al voltant de l'alimentació i, propiciant un canvi de valors i actituds

Objectiu operatiu

Apropar alguns conceptes i termes relacionats amb l'alimentació humana i la seva importància als infants de primer i segon de primària

Primer cicle:

- Continguts: conèixer l'estacionalitat dels aliments (cada època de l'any te una determinada producció d'aliments)
- De valors i actituds:
  - No tудар el menjar.
  - Valorar l'estacionalitat dels productes locals.
  - Transmetre la informació per a que puguin triar i saber les conseqüències de la decisió.

Segon cicle:

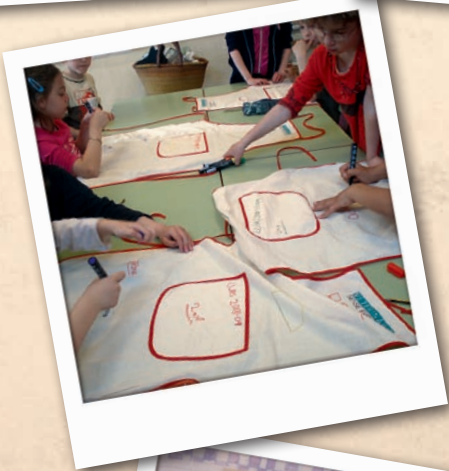
- Continguts: Conèixer el procés de venda i consum dels aliments i alguns dels factors que influeixen: marques
- De valors i actituds:
  - donar-li al menjar la importància que te: DRET
  - 1.- fomentar l'esperit crític davant els mitjans de comunicació
  - 2.- fomentar un consum responsable amb ells mateixos, amb els altres i amb el medi ambient.

Tercer cicle:

- Continguts: Conèixer aspectes relacionats amb el procés distribució dels aliments, (el cost, la producció a l'illa, etc)
- De valors i actituds:
  - 1.- adonar-se'n de la diferència entre valor i cost. Valorar l'impacte mediambiental tant de la distribució com de producció d'aliments.
  - 2.- Actitud crítica que puguin transmetre a la família envers: embalatge, procedència i estacionalitat

Educació infantil:

- Continguts:
  - Que els infants puguin arribar a entendre el procés dels aliments; de la terra al plat.
- De valors i actituds:
  - No tудар el menjar.
  - Valorar la gran varietat d'aliments que tenim.
  - Treballar la cooperació a partir de les rutines diàries.
  - Valorar positivament (apreciar, estimar) els productes típics de les Illes enfront altres productes.
  - Valorar el petit comerç.
  - Unificar els criteris a l'hora de valorar la qualitat i la quantitat dels berenars.

VETERINARIS SENSE FRONTERES

alimentación

Xarxa d'escoles per un món rural viu

Amb el suport de:

**Govern
de les Illes Balears**

Conselleria d' Afers Socials,
Promoció i Immigració

Direcció General de Cooperació

MINISTERIO
DE ASUNTOS EXTERIORES
Y DE COOPERACIÓN

Esta publicación forma parte de un proyecto financiado por la AECID. Su contenido es responsabilidad exclusiva de Veterinarios Sin Fronteras, y no necesariamente refleja la opinión de la AECID.